

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.2.31](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.2.31)

УДК 351:327.5

*В. Ф. Загурська-Антонюк,
к. політ. н., доцент,
доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»;
ORCID: 0000-0003-3334-4494*

ПОЛІТИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНІ БЕЗПЕКОВІ МЕХАНІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ СИСТЕМІ У КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

*V. F. Zagurska-Antoniuk
PhD in Political Sciences, associate professor,
associate professor of the chair of economic security, public administration and administration,
State University «Zhytomyr Polytechnic»*

POLITICAL-INFORMATION SECURITY MECHANISMS IN THE UKRAINIAN STATE SYSTEM IN THE CONTEXT OF GEOPOLITICAL CHANGES

Усі процеси діяльності сучасного суспільства відбуваються та супроводжуються інформацією, яка стала центральною ланкою в системі обміну даними між суспільними суб'єктами. Окрім того, що інформація має відповідати реальним запитам дійсності, вона повинна бути зрозумілою, корисною, своєчасною та мати ціннісні орієнтири. Масові потоки інформації та управління ними в поєднанні з вдосконаленням ІТ змінюють розуміння конкурентності у суспільно-політичних сферах, яка вже призвела до незворотніх революційних змін у геополітичному процесі. І неочікуваним наслідком цього процесу є те, що ІТ та комунікаційні технології є одночасно причиною глобальної кризи та ключовим механізмом стабілізації у світовому порядку XXI століття. Таким чином, робиться спроба відійти від стандартного підходу до проблем управління гуманітарно-політичною безпекою. Засоби комунікації, уявляючи модель реальності, в той же час призводять до розширення меж масової культури, а разом з тим, утилітарних цінностей, сприяють наступу авторитарних, спотворених цінностей на гуманістично-ліберальні цінності та потреби як на індивідуальному рівні, так і загальнодержавному, навіть, цивілізаційному. Геополітичні реалії сучасності свідчать, що процес формування нової моделі світового устрою ще не закінчився і продовжує розвиватися з високим ступенем непередбачуваності. Завершення епохи однополярного світу і вихід на міжнародну арену нових глобальних гравців, загострення конкуренції серед них за сфери впливу, подальше поглиблення розриву між бідними і багатими країнами, протиріччя між країнами з різними цивілізаційними світоглядом, загострення проблем обмеженості світових ресурсів, революційний технологічний прорив провідних країн, нароццування їх воєнно-економічних потужностей, сучасні війни – все це доводить, що збройна боротьба не втратила ролі інструменту зовнішньої політики. Поява нових воєнних викликів і загроз вимагає від держав пошуку адекватних рішень у забезпеченні оборонної політики.

All processes of activity of modern society take place and accompanied by information that became a central link in the system of exchange of data between public subjects. Except that information must answer the real queries of reality, she must be clear, useful, timely and to have the valued reference-points. Mass streams of information and management by them in combination with perfection of IT change understanding of competition in social and political spheres, that already resulted in unreverse revolutionary changes in a geopolitical process. And the unexpected consequence of this process is that IT and of communication technologies is simultaneously reason of global crisis and key mechanism of stabilizing in the world order of XXI of century. Thus, an attempt to step back from the standard going near the problems of management humanitarian-political safety is done.

Facilities of communication, underlining the model of reality, at the same time result in expansion of limits of mass culture, and at the same time, utilitarian values, assist treading of the authoritarian, distorted values on humanistically-liberal values and necessities both at individual level and national, even, to civilization.

Geopolitical realities of contemporaneity testify that the process of forming of new model of the world mode did not yet make off and continues to develop with the high degree of unforeseeableness. Completion of epoch of the unipolar world and exit on the international scene of new global players, intensifying of competition among them for the spheres of influence, further deepening of break between poor and rich countries, contradiction between countries with different civilization world views, intensifying of problems of limit nature of world resources, revolutionary technological breach of leading countries, increase of them military-economic powers, modern wars is all prove, that armed fight not lose role instrument foreign policy. Appearance of new soldiery calls and threats requires from the states the search of adequate decisions in providing of defensive.

Ключові слова: *безпекові механізми; геополітичні зміни; інформаційна війна; політична комунікація; політично- інформаційна безпека; стратегічні комунікації.*

Keywords: *safety mechanisms; geopolitical changes; informative war; political communication; political-informative safety; strategic communications.*

Постановка проблеми. Кризові процеси, які сьогодні спостерігаються в світі та в Україні, пронизують різні рівні політичного та соціально-економічного життя. Найбільше криза вразила гуманітарно-політичну систему. Адже із середини ХХ століття в результаті глибинних геополітичних трансформаційних процесів та стрімкого розвитку науки і техніки інформаційно-ком'ютерні технології докорінним чином змінили гуманітарно-політичні умови існування сучасних систем, засоби їх діяльності та способи безпеки. Новітні комунікативні процеси, завдяки їх пріоритету в усіх видах діяльності, спричинили кардинальні зміни в ціннісно-комунікативних орієнтаціях людей сучасної цивілізації: «Інформація, знання в постіндустріальному суспільстві, форми і темпи їх творення та передачі стають основними чинниками випуску нової продукції, підтримання її конкурентноспроможності та виводу країни на орбіту інноваційного розвитку не лише в економічній, технологічній, а й в соціальній, етнокультурній, духовній та інших соціогуманітарних сферах» [7, с. 558]. Зрозуміло, що характерною стратегічною ознакою сучасної глобалізованої епохи є прискорені темпи генерування нових форм гуманітарно-політичної безпеки та набуття інформацією всеохоплюючого ціннісного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри актуальність даної проблеми, вона ґрунтовно не досліджувалася. Окремі аспекти розглядалися у працях Г. Лассвелла, Т. Адорно, П. Лазарсфельда, Р. Мертона, К. Дойча, Н. Лумана, Тоффлера Е., Ковалевського В., Почепцова Г. та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Найчастіше кризові явища ґрунтуються на відповідних соціально-економічних процесах. Подальше розгортання кризи та її системний характер цілком дозволяє їй здійснювати суттєвий вплив на всі інші сфери, зокрема, у сучасних процесах девальвації цінностей. Тому метою дослідження є аналіз кризових явищ у сучасній політично-інформаційній безпеці України та узалежнення їх від геополітичних змін.

Виклад основного матеріалу. Розпочавшись у фінансово-економічній сфері, кризові явища і процеси достатньо швидко проявилися у політичній, соціальній, духовній, культурній, а в Україні на межі 2013 – 2014 років, в особливо критичній формі, – у гуманітарно-політичній сфері. Тому впевнено можна говорити про

системну кризу, в якій опинилася наша країна. Таким чином особливу роль, часто неоднорідну, у даних процесах відіграє інформаційно-комунікаційна сфера. Це стало можливим завдяки інформаційній революції – зростанню обсягів інформаційного навантаження, цілісності каналів передачі інформації та ускладненню політично-управлінських процесів [5, с. 146].

Політична комунікація існувала і раніше, але саме в інформаційну епоху вона набула нового змісту, що пов'язується з розвитком технологій керування та маніпулювання інформаційним впливом, який здійснюється засобами мови, через безпосередні контакти, а також засоби масової інформації та комунікації. Останні складають основу формування сучасних медіакратій, які можуть підсилювати або нівелювати демократичні цінності та процедури. Зокрема, К. Дойч визначав комунікацію підґрунтям нації та держави, виводячи їхню залежність від щільності комунікації [6, с. 115].

Зв'язок політичної комунікації з комунікацією масовою проявляється в тому, що засоби масової інформації та комунікації є способами і каналами реалізації гуманітарно-політичних основ життя суспільства. Розкриваючи сутність та динаміку комунікативно-інформаційного процесу в контексті гуманітарно-політичної безпеки, необхідно розрізняти в ньому дві взаємозалежні складові. Одну сторону світових трансформаційних явищ представляє собою всезагальна складова, яка є єдиними геополітичними процесами, що обумовлені гуманітарно-політичними та комунікативно-технологічними перетвореннями в сучасній цивілізації. Друга складова визначається специфічною духовно-культурною основою національної методології життєтворення певного народу та формує його власну парадигму національно-смыслового поля та гуманітарно-політичної культури. Взаємодія зазначених сторін пов'язана з адаптацією суспільно-комунікативних структур цивілізації до духовно-культурної специфіки існування певного етносу або конкретної спільноти. А підґрунтям для їх поєднання є процес динамічного розвитку інформаційно-комунікативних технологій.

Сучасні кризові явища сформулювали потребу на ринку праці у фахівцях з антикризового управління. В свою чергу, працівника комунікативної сфери можна вважати антикризовиком, але за умови, що його діяльність покликана вирішувати спеціальні інформаційні завдання, які пов'язані з протіканням кризи, її висвітленням чи поширенням інформації про подолання їх наслідків. Тим більше, що комунікативний простір зазнав масштабних віртуальних трансформацій, які в свою чергу сприяють умінню та можливості людини конструювати уявні моделі світу, в тому числі, гуманітарно-політичної моделі поступу людства. Проте значне збільшення кількості людей, які в умовах кризи хочуть працювати в комунікативній сфері говорить також про існування спрощеного погляду на роботу в них, що розширює поле для маніпуляції масовою громадянською свідомістю. Однак, у кризові періоди, важливим контекстним питанням стає управління настроями – аби не допустити паніки та некерованого хаосу в умовах наявної інформації про суттєві ризики.

Завдяки майже миттєвій обробці інформації на електронно-обчислюваних машинах з'являється, так званий, «підсвідомий час» або «симуляція реальності» – мисленнево-уявний інтервал, який не дає жодного шансу людині зафіксувати його відчуттями і певним чином актуалізувати або нейтралізувати. Проте людина отримує віртуальну можливість переробити екзистенціальну обмеженість реальності, ніби-то вийти за кордони часу та смерті, стати немов-би всезнаючою, спробувати досягнути «вічної» безпеки свого життя [9, с. 30]. Тому, можна провести аналогію між ІТ і технологіями віртуальної реальності, що передбачає створення сучасних моделей та напрямків діяльності соціально-політичних інститутів, якими можна довільно маніпулювати. Система віртуальної реальності в умовах цифрової епохи породжує такий образ майбутнього, де такі технології, можливо, змінять свідомість та будуть перенаправляти людські цінності, а разом з ними пріоритетність суспільного буття всієї цивілізації.

Таким чином, глобальне входження цивілізації в інформаційний етап її розвитку у соціальному вимірі проявляється у вдосконаленні структури націй і держав. У цьому процесі все більшу роль будуть відігравати інформаційні параметри розвитку. У зв'язку з цим, зростаючої уваги набуває випереджальна динаміка вдосконалення системи соціальних комунікацій, основного інструменту долучення громадян до сучасних інформаційних процесів. Основну роль в окресленні нової соціальної структури цивілізації матимуть стратегічні комунікації, що створюють скелетну систему нових та оновлюваних інформаційних і, відповідно, соціальних систем сучасного суспільства.

Ефективність функціонування стратегічних комунікацій в умовах посилення глобальних інформаційних впливів визначає загальну стабільність соціальних структур на загальнодержавному і національному рівні, стійкість до негативних для розвитку цих структур зовнішніх інформаційних впливів, сприяє успішній реалізації державної програми інформатизації, залученню суспільно активної частини громадян до широкої участі в загальносуспільних інформаційних процесах постіндустріального суспільства. Враховуючи дані критерії набуває додаткового значення вся система критеріїв ефективності стратегічних комунікацій в Україні. Насамперед, маємо говорити про програмно-технічне забезпечення даної системи. Рівень технічного контролю над системою, ступінь технологічної відповідності міжнародним параметрам інформаційних обмінів в усе більший мірі в наш час визначає межі національного інформаційного простору [4, с. 29].

Якість функціонування стратегічних інформаційних комунікацій прямо пов'язана із їх впливом на мережу всіх інших комунікацій вже наявних в національному інформаційному просторі і тих, що стрімко створюються під дією розвитку електронних інформаційних технологій. При цьому маються на увазі не лише спеціальні урядові та кризові комунікації, передбачені Доктриною інформаційної безпеки України, а також вся система традиційно існуючих у суспільстві комунікацій та тих, що створюються разом із вдосконаленням

соціальної структури суспільства, у зв'язку із розвитком електронних інформаційних технологій. Процес підключення всієї цієї системи інформаційних комунікацій до стратегічних має забезпечувати донесення найважливішої суспільнозначимої інформації всім адресатам комунікацій у мирний час. У період, коли Україна є об'єктом зовнішньої інформаційної агресії, стратегічні комунікації мають забезпечувати також необхідний ресурс потужності для задоволення потреб ефективної відсічі інформаційному агресору в інформації оборонного та контрпропагандистського характеру. Тому якість функціонування стратегічних комунікацій в значній мірі залежить від донесення користувачам змісту скоординованої державної політики, загальнонаціональних духовно-ціннісних орієнтирів, необхідного обсягу інформації для ефективного суспільного розвитку. Важливого значення стратегічні комунікації набувають у зв'язку з проведенням в Україні реформ, пов'язаних із делегуванням частини економічних повноважень у регіони. Активізація інформаційного впливу стратегічних комунікацій на цей процес має сприяти нейтралізації негативних впливів децентралізації. Звичайно, мова при цьому має йти про забезпечення якісного контенту для їх наповнення, підготовленого офіційними інформаційними структурами. Однак, при вирішенні масштабних завдань загально-суспільної ваги, і, особливо, в умовах інформаційної війни, навіть підготовка якісної інформації з даної системи джерел не може ефективно забезпечити виконання функції інформаційної підтримки державницької діяльності без підтримки громадських структур.

Формування вітчизняних засобів протистояння в інформаційній війні передбачає і масштабні зміни інституційного характеру та правил гри в інформаційній сфері, що позначилось на створенні органами державної влади структур, покликаних відстоювати проукраїнські позиції, шляхом надання об'єктивної інформації про події в Україні, протидії негативним інформаційним впливам на українських громадян і дискредитації міжнародного іміджу держави. До таких, зокрема, можна віднести: Об'єднаний інформаційно-аналітичний центр «Єдина Країна», Інформаційно-аналітичний центр Ради національної безпеки і оборони України, Український кризовий медіа-центр та ін. У ТОП-10 організацій, які є найефективнішими в інформвійні з РФ, увійшли також громадські організації: центр «Миротворець», «СтопФейк», «Інформнапалм», «Інформаційний спротив», НАЦ «Українські студії стратегічних досліджень», ГО «Вільні Люди», Міжнародний інформаційний консорціум «Бастіон», Український інститут майбутнього та Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. У кожній організації різні методи протидії: створення інформаційних ресурсів, масові заходи, проведення інформаційних кампаній, тренінгів та ін. [4, с. 31].

Інформаційні війни, загалом, є не віртуальною, а цілком реальною загрозою не тільки для України, але й для глобальної цивілізаційної стабільності. Тому глобальний рівень трансформації безпекового простору – це найважливіший аспект геополітичної кризи у світі в XXI столітті. Західними і національними експертами розглядаються два основні виміри спектру воєнних загроз: воєнно-політичний – пов'язаний зі змінами в геополітичній розстановці сил; суто військовий – пов'язаний зі зміною характеру воєнних конфліктів в умовах сучасності. При цьому аналізуються два рівні – глобальний і регіональний. Воєнно-політичний вимір показує, що потенціал конфліктності у світі не знижується. На його зростання впливають етнічні, релігійні, соціальні, цивілізаційні та ідеологічні чинники. Певними викликами стають і глобальні проблеми людства, такі, як боротьба за ресурси, кліматичні зміни, активізація міграційних процесів тощо. Особливу роль у зростанні небезпеки у світі відіграє поширення тероризму на транснаціональний рівень. Сучасні концепції національної безпеки визначають тероризм як загальну загрозу – «глобальний тероризм», оскільки він може вразити навіть наймогутнішу країну з будь-якої частини земної кулі. Відповіддю на нові виклики і загрози для країн світу стає зміцнення власного сектору безпеки, членство в системі колективної безпеки, тісна міжнародна співпраця. Аналіз другого виміру – військового – показує, що широкомасштабне використання інноваційних технологій стало основою створення якісно нового покоління засобів збройної боротьби, зміни форм та способів ведення військових операцій. Виклики для воєнної безпеки країн визначаються відповідністю національних збройних сил особливостям сучасних воєнних конфліктів, серед яких: зростання ролі стратегічного неядерного стримування і дистанційних бойових дій; скорочення часових параметрів підготовки та проведення операцій; розширення простору і масштабів збройної боротьби. Регіональний вимір безпеки на європейському просторі У воєнно-політичному вимірі загальний стан європейської безпеки і безпеки України визначається відносинами в трикутнику ЄС – США – Росія і впливом такої міжнародної інституції, як НАТО. У цьому форматі існуючі міжнародні інституції ОБСЄ й ООН поступово втрачають свій вплив. Організація договору колективної безпеки (ОДКБ) є більшою мірою формальною міжнародною інституцією і не сприймається європейською спільнотою як інструмент загальноєвропейської безпеки. Тому для ЄС поки що єдиним інструментом гарантування воєнної безпеки залишається НАТО, особливо, в контексті агресивної міжнародної політики Росії.

Одним з механізмів розв'язання цього питання є обмеження доступу до інформації або її викривлення, спотворення у процесі «інформаційної війни», яка стала «моторошною» реальністю в сучасних геополітичних стосунках «Україна – Росія». А це є неприпустимим у цивілізованих демократичних суспільствах, які прагнуть до демократичних цінностей. Хоча процеси глобалізації інформаційних ресурсів змінили вектори впливу на дану систему:

1) Почали з'являтися в національному інформаційному просторі держави непідконтрольні їй інформаційні потоки як внутрішнього, так іноземного походження. Зокрема, пересічні громадяни можуть розмішувати в Інтернеті інформаційні матеріали в обхід традиційних методів контролю.

2) Влада країн з більш потужним інформаційним потенціалом отримали можливість розширити свій вплив за рахунок населення інших держав. І варто тут наголосити, що подібне розширення аудиторії може бути, як довільним – за рахунок доступу до супутникової мережі передачі інформації, так і цілеспрямованим, коли влада однієї держави здійснює заздалегідь розроблений, чітко спрямований інформаційний тиск на населення іншої держави, а це вже стає справжньою ціннісною «інформаційною війною» [10, с. 170].

Початковим етапом інформаційної складової гібридної війни Російської федерації проти України можна вважати 2007-2008 рр., коли РФ активно закріплювала в українському інформаційному просторі теми і меседжі, що мали підготувати цільову аудиторію до подальшої збройної агресії, стимулювати перехід на сторону супротивника під час активної фази протистояння. Активна фаза інформаційної війни розпочалась восени 2013 року напередодні Вільнюського саміту, де планувалося підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС.

Слід зазначити, що донедавна Україна була абсолютно незахищеною від російської медіа-агресії:

- Росія мала абсолютну перевагу в інформаційному просторі України і в системі електронних та друкованих ЗМІ і в книжковому видавництві;
- критичним фактором була наявність «п'ятої колонії» в системі українських ЗМІ, в органах влади, громадських об'єднаннях і політичних партіях;
- в інформаційній експансії РФ активно використовувала проросійські настрої значної частини населення східних регіонів України;
- сприятливими умовами для медіа-агресії є відсутність мовних бар'єрів, ментальна схожість громадян обох країн, спільне історичне минуле, певна близькість національних культур, величезна система родинних контактів тощо [2, с. 14].

Тому, вкрай важливим, на протидію російській інформаційній агресії, стало схвалення в Україні Доктрини інформаційної безпеки, створення Міністерства інформаційної політики, початок діяльності Мультимедійної платформи іномовлення України, у 2015-2016 рр. введення українською стороною пакетних санкцій проти російських ЗМІ, журналістів, діячів культури, видавництв тощо, призупинення українським урядом дії міжурядової угоди з РФ про співробітництво у сфері телебачення і радіомовлення, заборона протягом 2014-2016 рр. Національною радою з телерадіомовлення ретрансляції 78 російських телеканалів, відмова Державним агентством України з питань кіно у прокаті й трансляції понад 500 російських фільмів і серіалів [2, с. 15].

Зрозуміло, що ЗМІ – це найбільш потужний інструмент комунікацій, а сутність його залежить від наявного в конкретній країні політичного режиму. У сучасній Україні медіа є гетерогенні, неоднорідні і використовують різні моделі взаємодії з політичним світом. Медіасфера України в цілому не залежить від світових тенденцій, оскільки тісно пов'язана з бізнесовими проектами в інших сферах, не маючи самостійного значення. А ЗМІ, які фінансуються із державних коштів чи місцевих бюджетів, здатні виконувати політичні завдання регіональних еліт, оскільки повністю від них залежать, потрапляючи у сферу їхнього впливу після чергових виборів чи призначень [7, с. 534].

Найкращою моделлю є, коли інформаційне суспільство, формування якого співпало із розвитком державних інститутів в нашому суспільстві, сприяє розвитку особистості – громадянина, який може використовувати «прості та надійні інструменти впливу на владу і захисту своїх індивідуальних інтересів» [7, с. 933]. Сталося навпаки – українська медіакратія стала допоміжним інструментом розвитку вітчизняної олігархії, в руках яких медіа як бізнес-проекти, доволі ефективно поєдналися з функціями інформаційно-політичного впливу та формування громадянської думки. Ця невідповідність у здійсненні ЗМІ їхніх прямих функцій та цензурно-корупційні механізми в обробці та подачі інформації, стали однією з вагомих причин до публічного протесту українців на «Євромайдані» у 2013-2014 рр.

Більшість проблем розвитку медіасфери в Україні наразі викликані інформаційною війною у медіапросторі. У якості протидії інформаційній агресії рішення органів влади, перш за все, були і продовжують бути зведені до обмеження доступу до небезпечного або небажаного контенту. Проте, такі дії не можуть являти собою довгострокову стратегію. Необхідна системна робота з населенням з метою виховання підготовленого споживача інформаційного контенту. Найбільш складним, проте достатньо ефективним методом протидії інформаційній війні є підвищення аналітичних здібностей суспільства, навчання методам критичного аналізу повідомлень, забезпечення від інформаційних диверсій [3, с. 18].

На думку експертів, для України застосування контрпропаганди не є доцільним, оскільки реактивна позиція є помилковою: бути завжди позаду, когось наздоганяти, викривати фейки замість творення власного нарративу та власної історії. Українське суспільство перебуває між двома формами тиску на масову свідомість. З одного боку, багатьма політичними силами експлуатуються рецидиви тоталітарної спадщини. З другого – новітні технології уможливають набагато більш ефективні форми ідеологічних впливів. Ідеологія (від гр. *idea* – поняття + *logos* – слово) нерозривно пов'язана з політикою і грає виключно важливу роль в політичному житті суспільства. Вона сформувалася як інструмент вираження і захисту інтересів різних соціальних груп і класів. Основне призначення ідеології – висловлювати в узагальненій формі ідейно-ціннісні основи суспільного устрою, давати відповідні орієнтири соціально-політичній поведінці та діям. Одна з важливих завдань ідеологічної боротьби – впровадити в свідомість людей ідею спільності інтересів всіх класів і соціальних груп даного суспільства. У такому разі протидія у інформаційних протистояннях не потребуватиме значних зусиль з розвінчування фейків та пропагандистських кліше, тим більше, що аудиторії, які сприймають ці фейкові або

перекручені інформаційні послання, та такі, що відвідують інформаційні ресурси, присвячені спростуванню цих послань, практично не перетинаються в інформаційному просторі.

Задовольнити вимоги, що їх висувають експерти та громадяни до інформаційної протидії держави, з урахуванням ідеологічної складової, є можливим через застосування стратегічних комунікацій. У найбільш широкому розумінні стратегічні комунікації є процесом інтеграції досліджень сприйняття аудиторії та зацікавлених сторін (стейкхолдерів) і врахування отриманих результатів під час планування й реалізації політики та вжиття окремих заходів. Стратегічні комунікації по суті означають обмін (тобто під час спілкування) смислами / ідеями на підтримку національних цілей (тобто стратегічно) [3, с. 19].

Термін «стратегічні комунікації» вперше було введено Вінце Вітто (Vince Vitto) – головою Цільової групи з поширення керуваної інформації Ради з оборонної науки, Пентагон, США у 2001 році. У військово-політичному лексиконі Європи він почав використовуватися у 2006 р. Відтоді «стратегічні комунікації» як поняття й відповідна діяльність стали складником доктрини, структур і операцій НАТО. Стверджується, що США і НАТО свідомо обрали це досить розпливчате поняття через його нейтральність і місткість, адже такі поняття, як «інформаційний вплив» і «психологічні операції» надмірно асоціюються з маніпулюванням, дезінформацією та експлуатацією [3, с. 20].

Висновки. Спираючись на вищесказане, особливої ваги у розумінні змісту та сутності нормативно-правового регулювання інформаційної безпеки набуває Доктрина інформаційної безпеки України. Зрештою, сама Доктрина інформаційної безпеки України дає відповідь стосовно вирішення проблеми належності правової системної спільності, якою є право інформаційної безпеки, щодо системи національної безпеки. Проте такий висновок не знімає жодним чином питання щодо внутрішніх зв'язків права інформаційної безпеки з інформаційним правом. Слушними є зауваження О.Г.Яреми та С.С.Єсімова про те, що в основі формування структурного утворення в системі права, спрямованого на забезпечення правового захисту інтересів суб'єктів інформаційної сфери, об'єктивні чинники, зокрема, відокремлення предмета правового регулювання – відносин, пов'язаних із забезпеченням захищеності найбільш значущих інтересів особистості, суспільства та держави в інформаційній сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз, які є різновидом інформаційних правовідносин, що виникають у процесі діяльності щодо забезпечення інформаційної безпеки [1, с. 12].

Тому й метою правового регулювання інформаційною безпекою є – створення таких правових умов, за яких стан захищеності систем обробки і зберігання даних, конфіденційність, доступність і цілісність інформації стають досяжними, тобто забезпечуються. По-іншому – інформаційна безпека і є метою права інформаційної безпеки, що суттєво впливає на визначеність цієї правової спільності у системі права. Водночас, національна безпека не уявляється без забезпечення інформаційної безпеки, а тому у більш широкому розумінні право інформаційної безпеки є складовою права національної безпеки України [1, с. 13]. Право інформаційної безпеки має складну структуру, яка містить інститути права безпеки інформаційних технологій, безпеки інформаційних систем тощо.

Можливим є виокремлення певної системної групи норм права, які регулюють суспільні відносини щодо управління інформаційною безпекою держави, та відображають їхню належність до права інформаційної безпеки. Висловлене бачення сутності та змісту права інформаційної безпеки дозволяє більш системно і послідовно здійснювати правовий вплив на соціальні комунікації у галузі інформаційної безпеки, що позитивно має позначатися на ефективності реалізації інформаційної політики держави, Доктрини інформаційної безпеки України.

Підсумовуючи, слід зазначити, що можливості, які надаються політичними комунікаціями для подолання кризи достатньо широкі, але їхнє інструментальне використання обмежується позицією влади та власників ЗМІ в медіа-просторі. Адже комунікація – це інформаційна діяльність у нечіткому інформаційному середовищі. Отже, реальність не одна, а їх багато, – оскільки більшу частину інформації людина отримує з інформаційного середовища, що й змінює дійсність. Адже досить часто «людське суспільство вирішує ті чи інші проблеми, змінюючи інформаційне середовище, що в свою чергу призводить до змін в середовищі реальному» [8, с. 160]. Саме це може стати основним підґрунтям антикризової інформаційної стратегії, яка б розширила поле вибору інформації для всіх зацікавлених осіб – від держави, представників бізнесової еліти до громади. Тому «новітня» влада, яку виборює народ України, зобов'язана відкорегувати політичні комунікаційні позиції, які б ґрунтувалися на поширенні оптимальної, консолідуючої ідеології для всіх політичних, соціальних, національних і, особливо, регіональних груп.

Список літератури.

1. Богущкий П.П. Право інформаційної безпеки у системі права національної безпеки України. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 4 квітня 2019 р.). [Електронне видання]. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 11 - 13.
2. Бондаренко І.Д. Інформаційна складова гібридної війни РФ проти України. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 4 квітня 2019 р.). [Електронне видання]. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 13 - 15.
3. Варенья Н.М. Ідеологічне підґрунтя стратегічних комунікацій як форма протидії інформаційної агресії. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 4 квітня 2019 р.). [Електронне видання]. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 18 - 20.

4. Горовий В.М. Громадське інфотворення у підвищенні ефективності функціонування стратегічних комунікацій України. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 4 квітня 2019 р.). [Електронне видання]. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 29 - 31.
5. Ковалевський В. Політична комунікація як інструмент подолання кризових явищ. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2010. № 912. С. 145 – 151.
6. Ковалевський В. Сучасний стан і тенденції медіа-сфери України. Політичний менеджмент, 2009. № 5. С. 109 – 119.
7. Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності. НАН України; Інститут історії України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ : Ніка-Центр, 2008. 988 с.
8. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. Москва : СمارтБук, 2009. 651 с.
9. Страшко І. В. Ціннісний характер інформаційних процесів постіндустріального суспільства. Імперативи поступу України в умовах цивілізаційних викликів сучасного світу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 116 с.
10. Терещук В. І. Трансформація домену влади держави під впливом ІКТ. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані». 2010. № 6(74). С. 170 – 174.
11. Тоффлер Э. Третья волна. Москва: ООО «Фирма «Издательство АСТ»», 1999. 482 с.

References.

1. Boguc'kyj, P.P. (2019). “Information security law in the system of national security law of Ukraine”. *Zb. tez nauk. dop. nauk.-prakt. konf.* [Collection of theses of sciences. ext. scientific and practical conference], Aktual'ni problemy upravlinnja informacijnoju bezpekoju derzhavy [Actual problems of information security management of the state]. Kyi'v : Nac. akad. SBU, pp. 11 - 13.
2. Bondarenko, I.D. (2019). “Information component of Russia's hybrid war against Ukraine”. *Zb. tez nauk. dop. nauk.-prakt. Konf* [Collection of theses of sciences. ext. scientific and practical conference], Aktual'ni problemy upravlinnja informacijnoju bezpekoju derzhavy [Actual problems of information security management of the state]. Kyi'v : Nac. akad. SBU, pp. 13 - 15.
3. Varen'ja, N.M. “Ideological basis of strategic communications as a form of counteracting information aggression”. *Zb. tez nauk. dop. nauk.-prakt. Konf* [Collection of theses of sciences. ext. scientific and practical conference], Aktual'ni problemy upravlinnja informacijnoju bezpekoju derzhavy [Actual problems of information security management of the state]. Kyi'v : Nac. akad. SBU, pp. 18 - 20.
4. Gorovyj, V.M. (2019). “Public information in improving the effectiveness of strategic communications of Ukraine”. *Zb. tez nauk. dop. nauk.-prakt. Konf* [Collection of theses of sciences. ext. scientific and practical conference], Aktual'ni problemy upravlinnja informacijnoju bezpekoju derzhavy [Actual problems of information security management of the state]. Kyi'v : Nac. akad. SBU, pp. 29 - 31.
5. Kovalevs'kyj V. (2010). “Political communication as a tool for overcoming crisis phenomena”. *Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V. N Karazina*, vol. 912, pp. 145 – 151.
6. Kovalevs'kyj, V. (2009). “The current state and tendencies of the media sphere of Ukraine”. *Politychnyj menedzhment*, vol. 5, pp. 109 – 119.
7. *Politychna systema dlja Ukrai'ny: istorychnyj dosvid i vyklyky suchasnosti. NAN Ukrai'ny* [The political system for Ukraine: historical experience and challenges of the present]. (2008). Instytut istorii' Ukrai'ny; Instytut politychnyh i etnonacional'nyh doslidzhen' im. I. F. Kurasa. Kyi'v : Nika-Centr, 988 p.
8. Pohepcov, G. G. (2009). *Teorija komunikacii* [Communication theory]. Moskva : SmartBuk, 651 p.
9. Strashko, I. V. (2015). The value character of information processes in post-industrial society. *Materialy Mizhnarodnoi' naukovy-praktychnoi' konferencii* [Proceedings of the International Scientific and Practical Conference], Imperatyvy postupu Ukrai'ny v umovah cyvilizacijnyh vyklykiv suchasnoho svitu [The imperatives of Ukraine's progress in the face of the civilizational challenges of the modern world]. Kyi'v : Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 116 p.
10. Tereshhuk, V. I. (2010). “Transformation of the domain of state power under the influence of ICT”. *Naukovo-teoretychnyj i gromads'ko-politychnyj al'manah «Grani»*, vol. 6(74), pp. 170 – 174.
11. Toffler, Je. (1999). *Tret'ja volna* [Third wave]. Moskva: ООО «Фирма «Издательство АСТ»».

Стаття надійшла до редакції 14.02.2020 р.